

YTTRANDE

2015-11-05 Ärendenr:
NV-07012-13

Svea Hovrätt
Rotel 0602
Mark- och miljööverdomstolen

Yttrande i mål M 5431-14 angående ansökan om tillstånd till bergtäkt och vattenverksamhet på fastigheten Bunge Ducker 1:64 i Gotlands kommun – nu med anledning av att Naturvårdsverket gjort kompletterande undersökningar av ytnära berg- vatten- och växtförhållanden i området.

Naturvårdsverket har under sommaren 2015 genomfört egna hydrogeologiska och strukturgeologiska karteringar och geofysiska mätningar i de områden som berörs av Nordkalks sökta kalktäkt i Bunge Ducker på Gotland. Bilaga 1-3 redovisar resultaten av dessa undersökningar i detalj.

När det gäller förutsättningarna för prövningen i övrigt avser Naturvårdsverket att återkomma om detta när vi bereds tillfälle till yttrande över Nordkalks väntade inlägga.

Naturvårdsverkets slutsatser av undersökningarna

Undersökningarna visar, menar vi, att de brister och felaktigheter vi påpekat sedan 2008 i sökandens underlag är betydande. Risken för bestående skador på de naturtyper och arter som ska bevaras i Natura 2000 är stor, även om bedömningen skulle begränsas till områden mer än 40 meter från täkten (d.v.s. den buffertzonen som förutsätts i MMD:s deldom 2014-06-02). Redan den grundvattenavsänkning som beräknats av Nordkalk sträcker sig uppemot 300 meter. Vår egen bedömning är att påverkansområdet från täktens grundvattenavsänkning, lokalt och under vissa årstider, kan nå betydligt längre in under omgivande områden än 300 meter. Enligt Naturvårdsverket är inte frågan om skyddade naturtyper kommer skadas irreversibelt, utan om exakt *hur stor yta* som kommer förloras. De resonemang vi framfört om detta tidigare är nu styrkta av undersökningsresultaten.

Undersökningarna stärker vidare bilden av att hela Bästeträsk-Bräntings haidtäktområdet är en ekologisk helhet. Sammanlänkningen av spricksystem och

vattenflöden – d.v.s. två av strukturerna och funktionerna för de naturtyper som ska bevaras inom Natura 2000 – innebär att geografiska områden, exempelvis täkten, inte kan tas bort utan att skada helheten.

Sammanfattningsvis bedömer Naturvårdsverket att de undersökningar som utförts av oss sommaren 2015 visar på brister i miljökonsekvensbeskrivningen, som gör att riskerna med en täkt enligt ansökan underskattats betydligt. Vår bedömning är att täkten enligt ansökan inte kan komma till stånd utan betydande skador på områdets mycket höga naturvärden. Sådana skador är inte förenliga med miljöbalken eller art- och habitatdirektivet.

Sammanfattning av undersökningsresultaten

Undersökningarna visar att berggrunden i princip i hela täktområdet och omgivande Bräntings haid Natura 2000-område¹ är kraftigt uppsprucken ner till omkring 5 meters djup. Det gäller även våtmarkerna (bl.a. rikkärr) på gränsen mellan Bräntings haid och det sökta täktområdet, där Nordkalks miljökonsekvensbeskrivning uppger att berget saknar sprickor. Flödesstrukturer för grundvatten, bl.a. i form av karstsprickor, har vidare konstaterats i berget där rikkärr förekommer. Dessa löper från norra delen av f.d. Bräntings haid Natura 2000-område, in mot täktområdet Bunge Ducker 1:64.

Resultaten visar också att rikkärren är beroende av grundvatten, tvärt emot vad Nordkalk hävdar.

När det gäller att förhindra täktens negativa påverkan på intilliggande natur, samt effekten av sildammarna som skyddsåtgärd, bygger MMD:s deldom 2014 bl.a. på SGU:s och Nordkalks beskrivning av att våtmarkerna ligger på tät osprucken berggrund, och endast förses med ytvatten. Våra undersökningar visar att de verkliga förhållandena är de motsatta.

Dessa förhållanden innebär bl.a. att de skyddsåtgärder som beslutats av mark- och miljödomstolen i form av sildammar och avskärande diken inte kan upprätthålla en naturlig vattenregim i våtmarkerna i Bräntings haid Natura 2000-område. Sildammar kan nämligen endast påverka ytvatten men inte grundvatten. Det är ostridigt att täktens grundvattenavsänkning beräknas kunna nå långt in under de skyddade rikkärren. Denna grundvattenavsänkning kommer därför, enligt Naturvårdsverkets bedömning, irreversibelt skada betydande arealer av bl.a. rikkärren, oavsett de skyddsåtgärder i form av bl.a. sildammar som beslutats.

Undersökningarna visar vidare att den geologiska barriär av uppstickande mörk mörk som Nordkalk hävdar finns i berget sydöst om täkten inte gått att verifiera, med samma tekniska metod som bolaget använt. Naturvårdsverkets bedömning att grundvatten flödar från områden norr om väg 148 ner mot Bluttmo myr kvarstår därför. Ett ändrat grundvattenflöde till följd av täkten innebär därför risk för skada på grundvattenberoende naturtyper som ska bevaras i Natura 2000-området Gildarshagen, t.ex. källor med tuffbildning.

Undersökningarna bekräftar enligt Naturvårdsverket den kritik mot miljökonsekvensbeskrivningen som vi framfört sedan 2008. Risken för skador

¹ Samtliga namn på Natura 2000-områden som nämns i detta yttrande är enligt de gränser som gällde före regeringens beslut 31 augusti 2015. Genom beslutet utökades bl.a. Bästeträsk Natura 2000-område till att omfatta även Gildarshagen och Bräntings haid Natura 2000-områden, samt ytterligare markyta inklusive täktområdet.

på intilliggande natur är enligt oss betydligt större än vad som hittills framkommit av miljökonsekvensbeskrivningen, äldre yttranden från SGU och tidigare domar som lämnat tillstånd, respektive tillåtlighet, till tåkten.

Undersökningen stärker även bilden av att hela Bästeträsk-Brättings haid-täktområdet är en ekologisk helhet. Sammanlänkningen av spricksystem och vattenflöden – d.v.s. två av naturtypernas strukturer och funktioner – innebär att geografiska områden, t.ex. tåkten, inte kan tas bort utan att skada helheten.

Naturvårdsverkets undersökningar sommaren 2015

Naturvårdsverket har gjort kompletterande undersökningar sommaren 2015, av ytnära geologi, hydrologi och biologi. Undersökningarna har omfattat fastigheten Bunge Ducker 1:64 samt ett omgivande område, inklusive Natura 2000-områdena Brättings haid, Bästeträsk samt Gildarshagen. Vi har sett ett behov av att förbättra kunskapsunderlaget i dessa delar, då bedömningen av risken för skada på Natura 2000-områdena är central i prövningen.

Tidigare har riskbedömningarna försvårats bl.a. av att det saknats lämpliga geofysiska och hydrogeologiska undersökningar för de Natura 2000-områden som riskerar att skadas av verksamheten. Det gäller exempelvis de angränsande Natura 2000-områdena Brättings haid och Bästeträsk. Vidare saknas i miljökonsekvensbeskrivningen en beskrivning av vilka de geologiska och hydrologiska förutsättningarna är för att de skyddade områdenas naturtyper förekommer på just de platser där de idag finns. Denna kunskap är enligt vår bedömning nödvändig för att kunna göra tillräckligt säkra bedömningar av om verksamheten riskerar skada utpekade arter och habitat i Natura 2000-områdena. Den är också nödvändig för att bedöma hur adekvata försiktighetsmått och skyddsåtgärder samt kontrollprogram m.m. bör utformas.

Naturvårdsverket har därför under hela prövningsprocessen framfört att ingivet underlag behöver kompletteras i dessa aspekter. Inga relevanta kompletteringar har dock gjorts. Eftersom unika naturvärden står på spel, har vi inte sett någon annan utväg än att göra ytterligare utredningar på eget initiativ. Naturvårdsverkets förhoppning är att den nya information om geologin, hydrogeologin och hydrologin, samt de nya biologiska/ekologiska data som kopplar till dessa geologiska företeelser, ska förbättra faktaunderlaget i den kommande domstolsprövningen.

Undersökningarna visar att berggrunden är kraftigt uppsprucken i hela området och att rikkärren är grundvattenberoende

Undersökningarna visar att berggrunden i praktiskt taget hela området är kraftigt uppsprucken, och med vattenförande karstvittrade sprickor, ner till omkring 5 m under ytan. Det gäller även för berggrunden i de delar av området som i tidigare domar och i miljökonsekvensbeskrivningen betraktats som tät.

Naturvårdsverkets undersökningar har även påvisat flödesstrukturer för grundvatten i berget, i form av karstsprickor som löper från norra delen av f.d. Brättings haid Natura 2000-område, där rikkärr förekommer, in mot täktområdet Bunge Ducker 1:64. Ett grundvattenflöde i denna riktning har betydelse för

bedömningen av risken för skada, skyddsåtgärdernas effektivitet och kontrollprogrammets utformning.

Vidare konstaterades att våtmarker (bl.a. rikkärr) på gränsen mellan Natura-området och det sökta täktområdet ligger på kraftigt uppsprucken kalkhäll och att rikkärren matas av grundvatten som bl.a. skapar omfattande blekeutfällningar. Nordkalks miljökonsekvensbeskrivning har byggt på att motsatta förhållanden råder, d.v.s. att berget är tätt och att rikkärren inte är grundvattenberoende. Våra undersökningar från 2015 visar också att blekeutfällningarna är en nödvändig förutsättning för rikkärren i området.

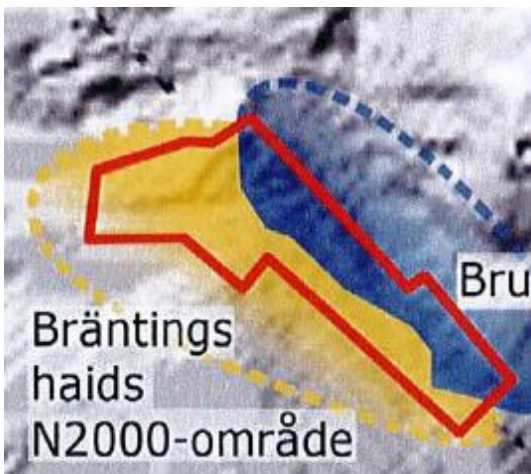
Det är ostridigt att täktens grundvattenavsänkning beräknas kunna nå långt in under de skyddade rikkärren. Denna grundvattenavsänkning kommer därför, enligt Naturvårdsverkets bedömning, irreversibelt skada betydande arealer av bl.a. rikkärren, oavsett de skyddsåtgärder i form av bl.a. sildammar som beslutats.

Skadan kan dels bestå av en förändrad hydrologi, exempelvis påverkan på yt- och grundvatten, men också av att processer som t.ex. blekeutfällning upphör.

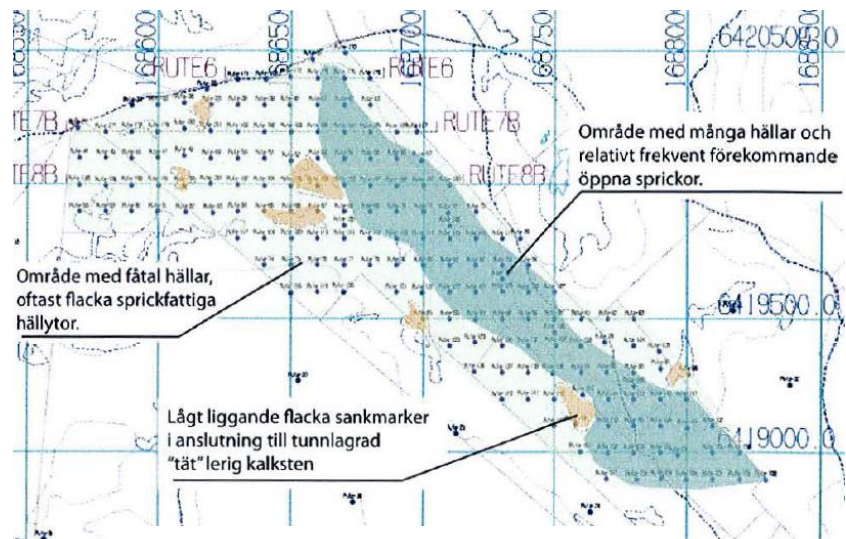
I miljökonsekvensbeskrivningen anges bl.a. att det främst är i de östra och sydöstra delarna av täktområdet som en riklig förekomst av karstsprickor uppträder. Det anges att de västra och nordvästra delarna av täktområdet har ”tätt berg” med ”avsaknad av sprickor” och att det ”är oklart hur långt in i Bräntings haid dessa förhållanden råder”. Vidare anges att ”Karaktären på bergytan, med avsaknad av sprickor, dock är densamma ett gott stycke väster om Bungetäkten.”.

Senare ingivet material från Nordkalk saknar uppgifter om förekomsten av karstsprickor eller vattenförande strukturer i de områden som omger det angivna verksamhetsområdet, inklusive de angränsande Natura 2000-områdena Bräntings haid, Bästeträsk och Gildarshagen. Naturvårdsverkets undersökningar visar att karstsprickor och vattenförande strukturer för grundvatten förekommer såväl inom sökt täktområde som i Natura 2000-områdena intill detta.

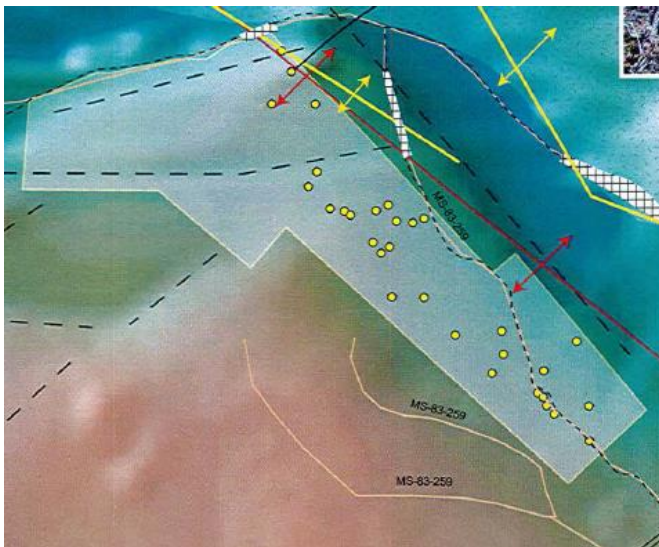
Skillnaderna i redovisningen av sprickförekomst mellan miljökonsekvensbeskrivningen och våra undersökningsresultat, framgår av figurer och foton nedan.

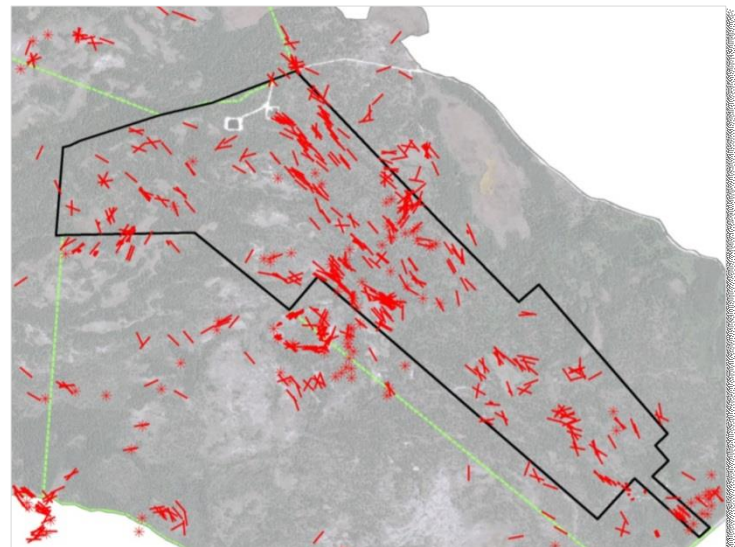
Figur 1. Ur Miljökonsekvensbeskrivningen från 2006. Det så kallade västliga systemet är gul-markerat och anges bland annat ha "täta, väl utbildade lager", till skillnad från det östra (blå) systemet där det är ojämnare lagerföljd och mer sprucket ytberg.

Figur 2. Områdesindelning enligt rapport av SGU (2005-12-07). Västra delen anges vara ett "område med fåtal hållar, oftast flacka sprickfattiga hålltytor".

Figur 3. Hällobservationer med sprickdata noterade av SGU i området är markerade med gula prickar (se rapport 2005-12-07). Rapport på uppdrag av Nordkalk. De svarta streckade linjerna utgör en del av de förmodade strukturerna i berggrunden som SGU utpekade men som aldrig vidare undersöktes eller kommenterades i Miljökonsekvensbeskrivningen.

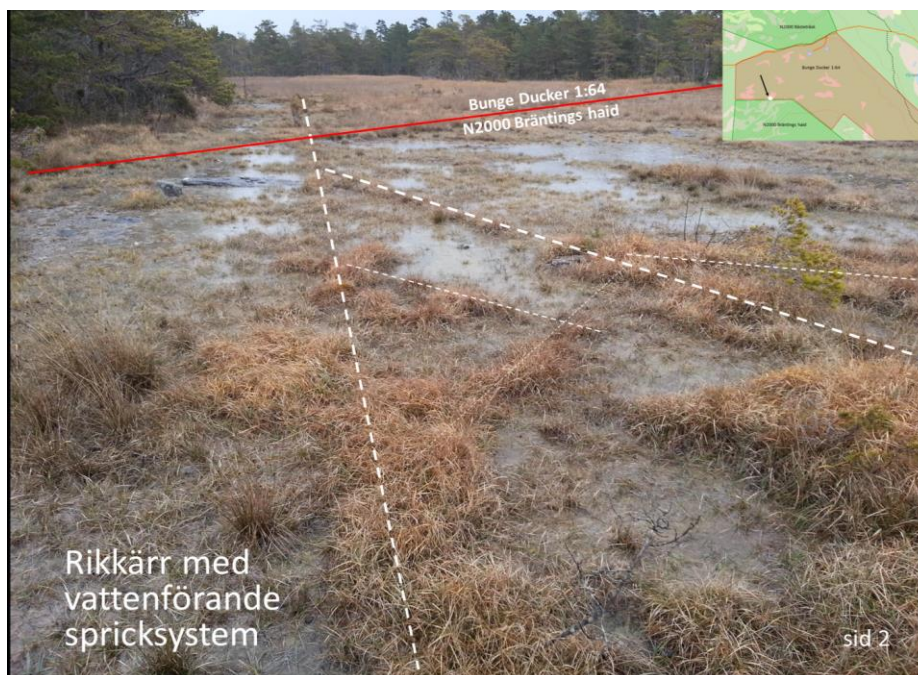
Figur 4. Karstsprickor karterade av Naturvårdsverket 2015. Riktningen på de röda strecken visar sprickornas orientering. Streckens längd är inte skalriktig.

Figur 5. Flygfoto över hundratals kartssprickor på gränsen mellan Bräntings haid Natura 2000-område och Bunge Ducker 1:64 (57°51'37.62"N 18°57'0.75"O). Nätverket av tunna mörkare linjer på den ljusare berghällen i flygbilden är karstsprickor. De längsta löper obrutet uppemot 130 meter. Detta område har enligt miljökonsekvensbeskrivningen och SGU:s rapporter huvudsakligen täta och sprickfattiga kalkstenar i ytan. Infällda foton: Exempel på samma karstsprickor som i flygfotot – sedda från marken – vegetationsklädda respektive öppna karstsprickor. © Lantmäteriet.

Figur 6. Samma rikkärr med vattenförande sprickor markerade som streckade linjer. Området ligger exakt på gränsen mellan norra Bräntings häid Natura 2000-område och nordvästra Bunge Ducker 1:64 (57°51'50.80"N 18°56'18.54"O). I mars 2014 hade stora mängder färsk bleke fällts ut precis mellan de vegetationstäckta sprickorna i bilderna ovan. Enligt SGU:s remissyttrande till Mark- och miljödomstolen 2009 anges följande om dessa våtmarker: "Det är tydligt att våtmarkerna kan kopplas till områden med flackt liggande, tunnlagrad och lerig sprickfattig krinoidékalksten. ... [Där ...] sprickigheten i ytan är rikligare förekommer inga våtmarker. Inom områden där underlaget är tätt uppstår så kallade efemära vattensamlingar, tillfälliga och kortvariga, vilka torkar ut genom avdunstning. Dessa efemära vattensamlingar har ingen eller mycket liten kontakt med grundvattenmagasinet under större delen av året. ... Som en konsekvens av de ovan beskrivna mekanismerna följer att en avsänkning av grundvattennivån intill dessa efemära vattensamlingar inte har någon direkt effekt på vattenförhållandena i dessa. Därför är slutsatserna att påverkan av grundvattenavsänkningen kring stenbrottet får stora konsekvenser för vattenförhållandena i omgivande våtmarker enligt SGUs mening onyanserad"

Naturvårdsverkets undersökningar ger en annan bild. De visar att berggrunden är uppsprucken och vattenförande samt att den blekeutfällning som sker från det uppträngande grundvattnet är en förutsättning för att rikkärren ska kunna förekomma. Vidare visas att rikkärren inte främst torkar ut genom avdunstning utan att de istället dräneras via såväl bäckar i terrängens lågpunkter som genom karstsprickor i berggrunden.

Skyddsåtgärden sildammar kan inte fylla avsedd funktion

Mellan täktområdet och rikkärren i norra Bräntings haid har bl.a. skyddsåtgärden sildammar beslutats av MMD i deldomen 2014. Med stöd av undersökningsresultaten anser vi att skyddsåtgärderna mellan täktområdet och rikkärren i norra Bräntings haid, inklusive sildammar och avskärande diken, inte kommer att förhindra att rikkärren skadas.

Den ostörda hydrologin kommer inte kunna upprätthållas. Till att börja med kan en sildamm bara reglera ytvatten, och utgör således inte något skydd mot grundvattenpåverkan, eftersom vatten kommer dräneras i sprickor under dammen. Dessutom innebär täktens generella grundvattenavsänkning att blekeutfällningen i dessa rikkärr riskerar att upphöra helt. Det innebär att rikkärrsvegetationen ersätts av annan vegetation, och att Natura 2000-naturtypen rikkärr skadas eller försvinner.

För att det inte ska bli en skada på Natura 2000-områdena, och för att sildammarna som skyddsåtgärd ska ha avsedd funktion, behöver våtmarkerna ligga på tät, osprucken berggrund och endast vara ytvattenberoende. Mark- och miljödomstolens deldom bygger på dessa grunder. Våra undersökningar visar att de verkliga förhållandena är de motsatta.

Sildammar är förenklat uttryckt låga dammar lagda på markytan, som delvis kan släppa igenom vatten. Utgångspunkten för åtgärden har varit att dessa rikkärr endast försörjs av regn- och ytvatten, alltså vatten som kommer rinnande ovanpå markytan, och att sildammarna kan anpassas till att återskapa just de vattenförhållanden som rådde på respektive plats innan verksamheten startade. En förutsättning för att detta ska ge avsedd effekt är att berggrunden i området har bedömts som ”tät” och med ”avsaknad av sprickor”. Nordkalk har stått fast vid sin bedömning att rikkärren på dessa platser inte är matade av grundvatten.

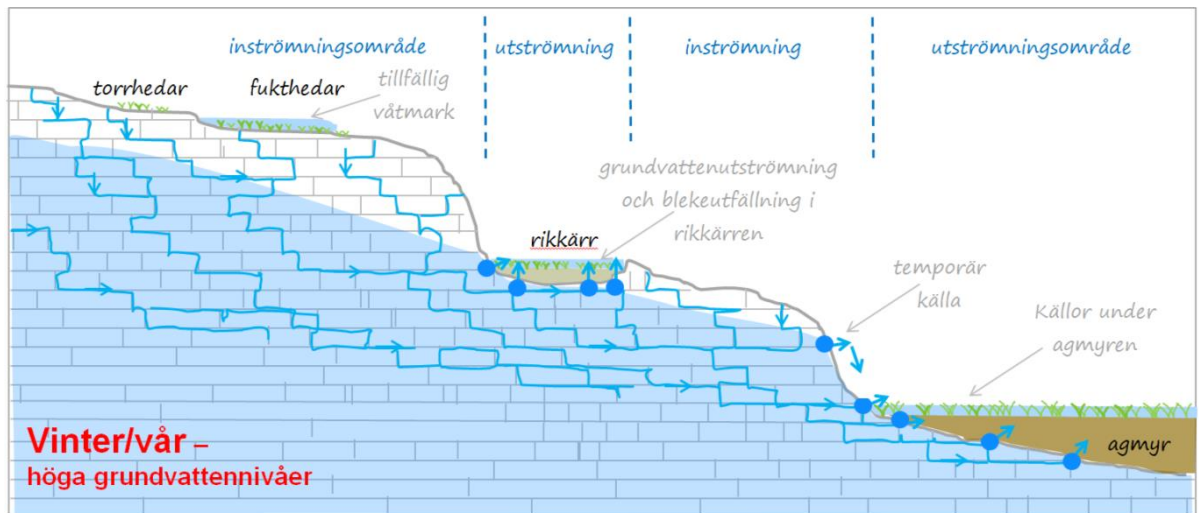
Som ovan nämnts visar Naturvårdsverkets undersökningar sommaren 2015 att rikkärren i dessa områden är grundvattenberoende, i motsats till vad bolaget hävdar. Att rikkärr är beroende av grundvatten är för övrigt den etablerade vetenskapliga uppfattningen. Undersökningarna har också visat att framträngande grundvatten avsätter betydande mängder bleke i dessa rikkärr. Vi bedömer att bleken är en av förutsättningarna för att rikkärren ligger där de ligger. Undersökningarna visar att samtliga rikkärr i området har blekeutfällningar medan alla andra våtmarkstyper (utom vissa agmyrar) saknar detta i aktuell omfattning.

Undersökningarna visar också att berggrunden även i detta område är kraftigt uppsprucken och vattenförande. Vattenförande strukturer i riktning mot täktområdet kan ses på ytan i form av karstsprickor, och sommarens geofysiska mätningar har konstaterat vattenförande sprickor i riktning mellan rikkärren och täktområdet ner till omkring 5 m djup.

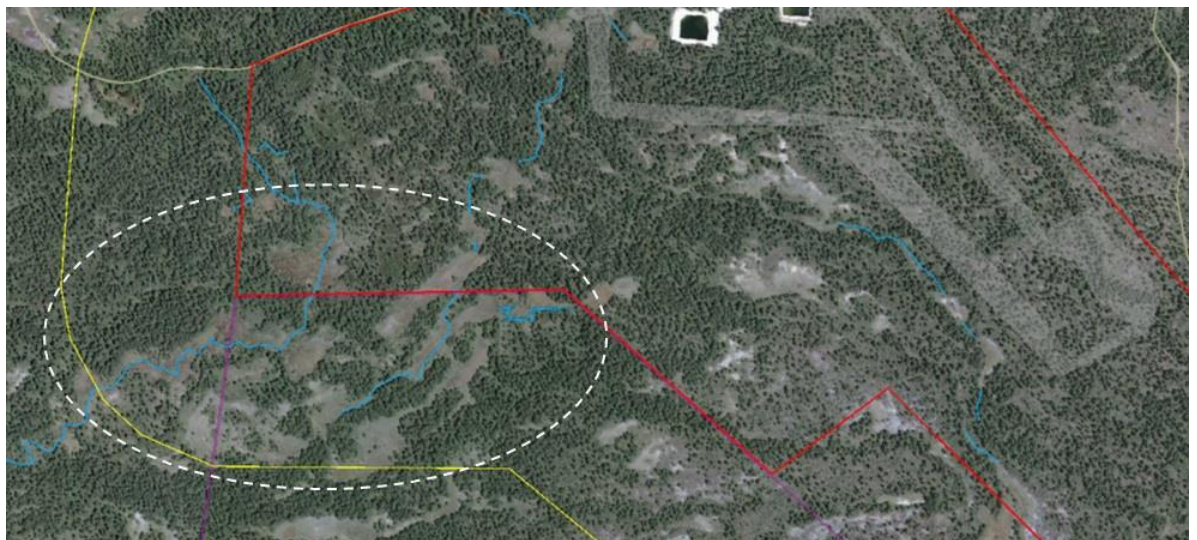
Sprickigheten och grundvattenberoendet innebär att den grundvattenpåverkan som täkten kommer orsaka, bedöms irreversibelt skada rikkärren i området. Om grundvattennivån sänks under rikkärren kommer de dräneras snabbare på vatten, eftersom sprickorna i berget ger god kontakt mellan yt- och grundvatten. Denna goda kontakt bekräftas även av omfattande blekeutfällningar och vegetationsfria områden. Även om något grundvatten skulle lyckas ta sig fram till rikkärret efter att täkten färdigställts, t.ex. på grund av att grundvattenavsänkningen varierar i

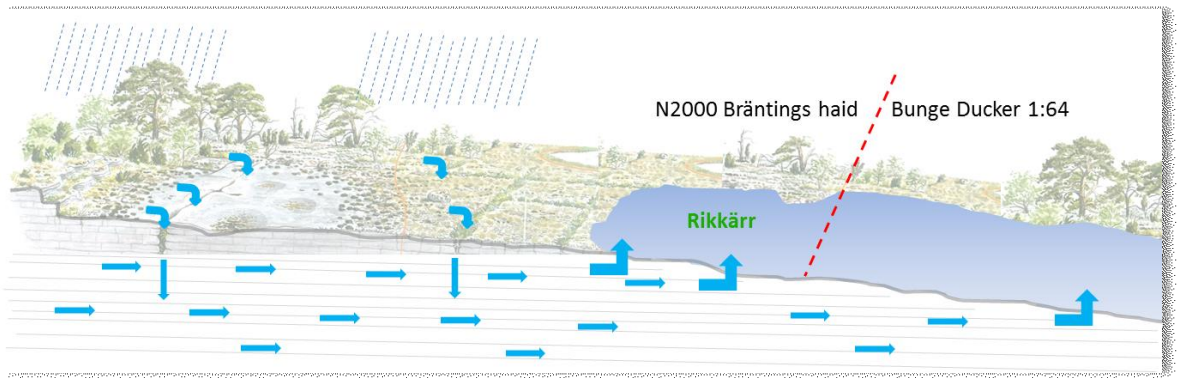
området, skulle det dräneras därifrån snabbare än tidigare. Naturvårdsverket bedömer att tillflödet av grundvatten till rikkärren kommer att minska till följd av tåktens grundvattenavsänkning (se figur 7-11). Båda alternativen innebär att den vegetation som utgör den naturtyp som ska bevaras i Natura 2000-området kommer ändra sammansättning, genom att andra arter än de som nu finns i rikkärren tar över. På sikt kommer med hög sannolikhet mycket av ytan inte längre vara rikkärr enligt den definition som gäller för dessa i Natura 2000-systemet, utan omvandlas till andra naturtyper.

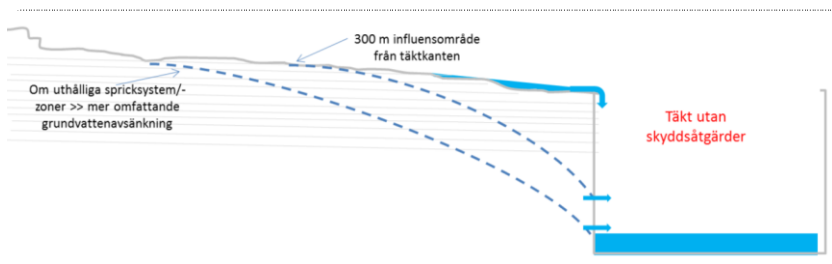
Figur 7. Grundvattnets principiella strömning genom området under högvattenflöden. Ljusblå ytan markerar grundvattnets nivå i kalkstenslagren. De blå linjerna visar några mer vattenförande spricksystem. Blå cirklar med uppåtriktade pilar markerar källflöden. Notera att rikkärren fungerar som utströmningsskärmar vid höga grundvattennivåer (och som inströmningsskärmar när grundvattennivåerna är låga). OBS att vertikalskalan är överdriven.

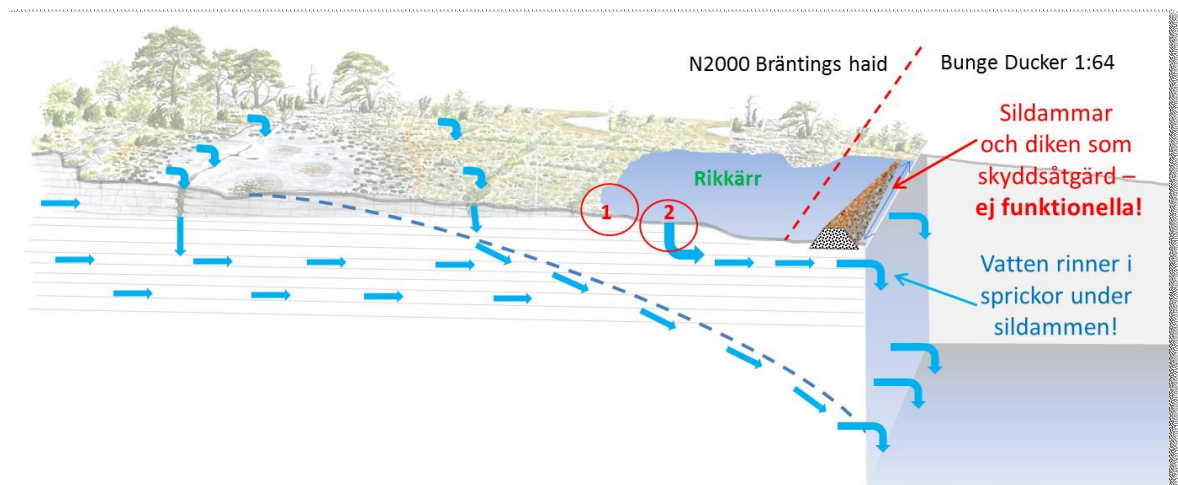
Figur 8. Våtmarkerna (framst rikkärr) i gränsoområdet mellan Bräntings haid Natura 2000-område och det sökte tåktområdet (streckad vita ovalen). Den gula linjen markerar en grundvattenavsänkning som når 300 meter från tåkten (markerad med rött streck). Notera att ett stort antal av rikkärren i Bräntings haid Natura 2000-område helt hamnar inom 300-meterszonen för tåktens beräknade grundvattenavsänkning. Observera att 300 meters influensområde är vad MKB:n anger (och dessutom ett årsmedelvärde). Vår egen bedömning av hur långt grundvattenavsänkningen sträcker sig från tåktkanten in under de skyddade områdena är att den varierar starkt beroende på såväl lokala bergarts- och sprickförhållanden, som grundvattennivåernas årtidsvisa variationer. Avsänkingsområdet kan därför både vara mycket mindre men också sträcka sig avsevärt längre ut från tåkten än vad som framgår av den i MKB:n beräknade gula 300 meters-linjen, och att detta dessutom kan variera från månad till månad.

Figur 9. Grundvattnets strömning i de våtmarker som markerats i figur 8. De uppåtriktade blå pilarna markerar uppsträngande grundvattnen med blekeutfällning. I övrigt syns hur regnet (vertikala strecken), försvinner ner i karstsprickorna och övergår till grundvattnen. Den streckade röda linjen markerar var tåkten kommer att skära av vissa våtmarker på mitten.

Figur 10. En grovt schematisk bild av en täkt utan skyddsåtgärder. Utan skyddsåtgärder skärs våtmarkerna av på mitten och våtmarkernas vatten kommer att rinna ner i tåkten. De streckade mörkblå linjerna visar tänkbara sänkningar av grundvattennivån – den övre om påverkansområdet är 300 meter (vilket är det största avsänkingsområde för grundvattnet som MKB:n anger) och den undre om influensområdet för grundvattenavsänkningen blir större, exempelvis om större sprickzoner förekommer. Jämför med den gula 300-meterslinjen i figur 8. Observera att bilden är en stark förenkling eftersom det i verkligheten inte finns en "homogen grundvattenyta" i detta mycket heterogena område. Bilden visar också ett slags årsmedelvärde för grundvattenavsänkningen, trots att vår rapport visar på de mycket stora årstidsvisa variationerna. I verkligheten styrs flödena av enskilda strukturer i kalkstenen – såväl relaterade till de primära lagringsförhållandena, som sekundärt skapade flödesstrukturer (t.ex. sprickor, ofta karstpåverkade), d.v.s. öppningar längs vilka kalkstenen har lösts upp. Se figur 7 för en mer realistisk bild av grundvattnets transport. Våra undersökningar visar att de fem översta metrarna av berggrunden är kraftigt uppspruckna, under denna nivå gör vi bedömningen att flödena istället troligen styrs av enskilda, ofta betydande flödesstrukturer.

Figur 11. Figuren visar varför bl.a. sildammar och avskärmande diken som skyddsåtgärder inte är funktionella. Tåktens generella grundvattenavsänkning kommer för det första att sträcka sig så långt in under våtmarkerna att rikkärens grundvattenmatning och blekeutfällning minskar eller upphör helt (röda ringen 1). Dessutom kan inte dammarna förhindra att kärrens vatten dräneras via spricksystemen, under sildammarna, och in i tåkten (röda ringen 2). Rikkären torkar därför ut. Båda dessa effekter leder till en förändrad vegetation och att naturtypen rikkärr övergår i en annan naturtyp – dvs. skada har uppstått. Därtill visar rapporten att sildammarna som skyddsåtgärd bygger på en missuppfattning. I MKB:n anges att dammarna ska efterlikna de semipermeabla moränryggarna som sägs omge våtmarkerna. Våra data visar att våtmarkerna i verkligheten omges av låga ryggar av kalkberg.

Redan en förändring av grundvattennivån på omkring 5 cm har, på andra platser, visats orsaka försämringar av bevarandestatusen i rikkärr. Det handlar här alltså om en naturtyp som är mycket känslig även för små förändringar av grundvattenförhållandena. Detta är allmänt vedertaget och framgår av t.ex. Vattenmyndigheternas rapport ”Grundvattenberoende ekosystem – Översiktlig klassificering av känslighet och värde för svenska naturtyper och arter inom nätverket Natura 2000”. Att sildammarna skulle kunna hindra skada på aktuella rikkärr måste ses som osannolikt mot bakgrund av undersökningsresultaten, och i vart fall inte säkerställt på det sätt som krävs för att tillstånd ska kunna ges enligt Natura 2000-bestämmelserna.

För att undvika missförstånd vill vi förtydliga att ordvalet ”skada” följer definitionen i Natura 2000-lagstiftningen. Det behöver med andra ord inte betyda att en våtmark (exempelvis ett rikkärr) helt försvinner eller att allt vatten i våtmarken dräneras bort. Det avgörande i detta fall är att vattenregimen inte längre är ostörd. Vi bedömer att det främst innebär att den genomsnittliga vattenmängden kommer att minska, att grundvattenmatningen på vissa platser kommer att upphöra och därmed även den blekeutfällning som är en förutsättning för rikkärrens förekomst. Våtmarkerna kan med andra ord i många fall fortsätta att vara någon typ av våtmark – men hela, eller en betydande del av, ytan kommer inte längre att vara rikkärr.

Geologisk barriär mellan täktområdet och Bluttmo myr kan ej verifieras

Våra kompletterande undersökningar visar vidare att den geologiska barriär som Nordkalk hävdar finns i berget sydöst om tåkten, d.v.s. en mer betydande ”uppbuktning av märeln” till nivåer över täktbotten, inte gått att verifiera med samma mätmetod som bolaget använt (jfr Bergab 2015-02-03, M 5431-14 ab 138). Denna uppbuktning av märeln har angivits styrka bolagets bedömning att tåkten inte skulle påverka grundvattenflöden åt sydöst. I detta område har våra undersökningar i stället påvisat betydande förekomst av karstvittrade sprickor som kan leda grundvatten bl.a. i riktningen nordväst-sydost.

Naturvårdsverket står därför fast vid sin bedömning att grundvatten flödar från områden norr om väg 148 ner mot Bluttmo myr. Ett ändrat grundvattenflöde här innebär risk för skada på grundvattenberoende naturtyper som ska bevaras i Natura 2000-området. Utifrån de data som nu finns är vår uppfattning att det finns en risk för skada på Bluttmo myr genom att tåkten kan påverka dessa grundvattenflöden. Vi har redogjort mer utförligt för detta i tidigare yttranden.

Miljökonsekvensbeskrivningen

Naturvårdsverket har under hela prövningsprocessen anført att Nordkalks miljökonsekvensbeskrivning är bristfällig. Enligt vår bedömning visar undersökningsresultaten från sommaren 2015 att det i ännu större utsträckning än vad som framkommit tidigare finns betydande brister i Nordkalks miljökonsekvensbeskrivning. Naturvårdsverket anser att bristerna är så omfattande att miljökonsekvensbeskrivningen inte kan ligga till grund för en prövning.

Bristerna gäller inte minst beskrivningen av berggrund och grundvattenflöden väster om täktens norra del (åt hållet för rikkärren i Bräntings haid) och i täktens sydöstra del (åt hållet för Bluttmo myr). Kopplingen mellan berggrundens sprickighet, yt- och grundvattenflöden samt vegetation – i synnerhet den som är beroende av grundvattenflöden som bl.a. rikkärren – är inte heller tillräcklig. Miljökonsekvensbeskrivningens beräkningar av influensområdet för grundvattenpåverkan är vidare otillräcklig för att hantera de heterogena förhållanden som sprickigheten innebär. Influensområdet behöver beräknas månadsvis, inte som nu endast med årsmedelvärden – givet våra nya uppgifter om den komplicerade samverkan mellan yt- och grundvatten och dess mycket stora årstidsvisa variationer. Om detta inte görs är risken att täktens negativa miljöeffekter underskattas samtidigt som skyddsåtgärdernas funktionalitet överskattas.

Vidare saknas i miljökonsekvensbeskrivningen en beskrivning av vilka de geologiska och hydrologiska förutsättningarna är för att de skyddade områdenas naturtyper förekommer på just de platser där de idag finns. Denna kunskap är enligt Naturvårdsverket nödvändig för att kunna göra tillräckligt säkra bedömningar av om verksamheten riskerar skada utpekade arter och habitat i Natura 2000-områdena. Den är också nödvändig för att avgöra adekvata försiktighetsmått och skyddsåtgärder, utformningen av kontrollprogram m.m.

Vi har tidigare framfört även annan kritik mot miljökonsekvensbeskrivningen t.ex. vad avser beskrivningen av miljökonsekvenserna av efterbehandlingsalternativen. Denna kritik kvarstår.

Bolaget har därmed inte visat att verksamheten kan bedrivas på ett sådant sätt att skada inte uppstår på Natura 2000-områdena.

Tidigare tillståndsdomar har delvis byggt på missvisande beskrivningar

MÖD 2009 respektive 2012, samt MMD i deldom 2014 har valt att fästa tilltro till Nordkalks miljökonsekvensbeskrivning. En viktig grund för detta har varit att SGU som remissmyndighet tillstyrkt den sökta verksamheten. SGU har vad gäller Natura 2000-bedömningen bl.a. uppgivit att en *”negativ påverkan från salt grundvatten inte kommer att uppstå”*, och att *”någon risk för påverkan på omkringliggande våtmarker på grund av länshållningen inte bedöms föreligga”* (yttrande från 2009-04-27). I senare yttranden (t.ex. i december 2014) har SGU i allt väsentligt sagt sig stå fast vid tidigare bedömningar och slutsatser.

En förklaring till att SGU:s yttranden har tillmätts så stor betydelse kan vara att SGU inte tydligt avgränsat vilka aspekter man bedömt respektive inte bedömt. Exempelvis kan ordet våtmark ha olika betydelse i biologisk respektive geologisk mening. SGU har t.ex. i målet rörande SMA Mineral AB (Stuckstakten), anfört att frågor om hur en viss naturtyp (biologiskt definierad) påverkas av förändrade förhållanden för yt- och grundvatten inte är deras sak att bedöma, utan att detta är en fråga för Naturvårdsverket. Sådana formuleringar har inte funnits med i deras centrala yttranden i Bungemålet (t.ex. det från april 2009 eller december 2014). När SGU konstaterar att våtmarker inte bedöms skadas tolkar Naturvårdsverket detta i huvudsak som en bedömning av att platserna kommer vara fortsatt blöta, i alla fall delar av året, snarare än att förhållandena för gynnsam bevarandestatus för vegetationen i naturtypen med

vetenskapligt grundad hög säkerhet kan upprätthållas, t.ex. över hela den yta som nu är rikkärr.

Ett förtydligande från SGU vore önskvärt för att undanröja dessa typer av oklarheter.

I MMD:s deldom 2014 skriver domstolen bl.a. att ”Enligt domstolen har bolaget visat en god förståelse av de för området gällande geologiska och hydrogeologiska förutsättningarna” (...) ”De kompletterande utredningar och undersökningar som efterfrågas av ett antal parter kan, enligt domstolens uppfattning, endast ge större säkerhet lokalt, och innebär inte att förståelsen för verksamhetsområdet i sig ändras”.

Naturvårdsverkets uppfattning är att sommarens undersökningar visar att tillståndsdomarna byggt på information som i viktiga delar varit missvisande.

Sammanfattning

Naturvårdsverket bedömer att de undersökningar som utförts av oss sommaren 2015 visar på brister i miljökonsekvensbeskrivningen, som gör att riskerna med en täkt enligt ansökan underskattats betydligt. Vår bedömning är att täkten enligt ansökan inte kan komma till stånd utan betydande skador på områdets mycket höga naturvärden. Sådana skador är inte förenliga med miljöbalken eller art- och habitatdirektivet.

Beslut om detta yttrande har fattats av biträdande avdelningschefen Rikard Janson.

Vid den slutliga handläggningen har i övrigt deltagit sektionschefen EvaLinda Sederholm, föredragande, miljörättsjuristen Torunn Hofset samt ekologerna Krister Mild och Conny Jacobson.

Rikard Janson

EvaLinda Sederholm

Bilaga 1a: *Kompletterande undersökning år 2015 av ytnära geologi, hydrologi och biologi i Bunge Ducker 1:64 och omgivande Natura 2000-områden*. Naturvårdsverket, november 2015

Bilaga 1b: *A3-version av Figur 5a i rapporten ”Kompletterande undersökning år 2015 av ytnära geologi, hydrologi och biologi i Bunge Ducker 1:64 och omgivande Natura 2000-områden”*. Naturvårdsverket, november 2015

Bilaga 2: *VLF mätningar i Brättings haid Natura 2000-område*. Bo Olofsson, Aquater, 2015-09-23

Bilaga 3: *Geofysiska mätningar vid Bunge Ducker 1:64 och dess gränser mot Natura 2000-områdena Brättings haid, Bästeträsk och Gildarshagen*. Bo Olofsson och Robert Earon, Environmental Innovation AB, 2015-10-08